APR 2026

Total No. of Questions : 10]

SEAT No. :

PF2424

[Total No. of Pages : 4

[6634]-87

Second Year LL.B. (Three Year Course)

LC - 0801 : LABOUR & INDUSTRIAL LAW

(2017 Pattern) (Semester - IV)

Time : 3 Hours] *[Max. Marks : 80*

Instructions to the candidates:

1) *Answer any three questions from Part-A. Each question in Part-A is for 15 marks.*
2) *Answer any two questions from Part-B. Each question in Part-B is for 10 marks.*
3) *Answer question No.10 from Part-C as directed. The question No.10 is for 15 marks.*

CLWP012101 123.63.142.18 27/04/2026 13:41:40

PART - A **[3×15=45]**

Q1) Critically analyse the concept of Wages and Unfair Labour Practices in India.

Q2) Explain the relevant provision relating to working hours of adults and employment of young persons and women under the Factories Act, 1948.

Q3) Define Strike and discuss the provisions relating to strike and lock out under industrial Dispute Act, 1947.

Q4) Explain in detail the health and safety measures under the Factories Act, 1948.

Q5) Examine the rights and obligations of workmen under the Employees' Compensation Act, 1923.

P.T.O.

PART - B

[2×10=20]

Q6) Explain retrenchment and the conditions precedent to retrenchment under the Industrial Dispute Act 1947.

Q7) Explain in detail the procedure for Certification of standing orders under the Industrial Employment (Standing Orders) Act, 1946.

Q8) Discuss in detail the powers of Labour and Industrial Court under the Maharashtra Recognition of Trade Unions and Prevention of Unfair Labour Practices Act, 1971.

Q9) Discuss the directive principles of state policy concerning labour legislation in India.

PART - C

Q10) Write a short notes on (any three). **[3×5=15]**

a) Powers of Inspector under the Minimum Wages Act, 1948.

b) Retrenchment and Closure.

c) Define Industry and Industrial Dispute.

d) Define Total and Partial disablement.

e) Penalties and procedure under The Contract Labour (Regulation and Abolition) Act, 1970.

☯☯☯☯

CLWP012101 123.63.142.18 27/04/2026 13:41:40

APR 2026

Total No. of Questions : 10]

PF2424

[6634]-87

Second Year LL.B. (Three Year Course)

LC - 0801 : LABOUR & INDUSTRIAL LAW

(2017 Pattern) (Semester - IV)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास] [एकूण गुण : 80

सूचना :-
1) भाग-अ मधून कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा. भाग-अ मधील प्रत्येक प्रश्न 15 गुणांसाठी आहे.
2) भाग-ब मधून कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा. भाग-ब मधील प्रत्येक प्रश्न 10 गुणांसाठी आहे.
3) भाग-क मधून प्रश्न क्र. 10 सूचनेनुसार सोडवा. प्रश्न क्र. हा 10 हा 15 गुणांसाठी आहे.

भाग-अ **[3×15=45]**

प्र.1) भारतातील वेतन आणि अनुचित कामगार प्रथा या संकल्पनेचे समीक्षात्मक विश्लेषण करा.

प्र.2) कारखाने अधिनियम, 1948 अंतर्गत प्रौढांच्या कामाचे तास आणि तरूण व्यक्ती व स्त्रियांच्या रोजगारांशी संबंधित तरतुदी स्पष्ट करा.

प्र.3) संप म्हणजे काय हे परिभाषित करा आणि औद्योगिक विवाद अधिनियम, 1947 अंतर्गत संप आणि टाळेबंदीशी संबंधित तरतुदींची चर्चा करा.

प्र.4) कारखाने अधिनियम, 1948 अंतर्गत आरोग्य व सुरक्षा उपायांचे सविस्तर वर्णन करा.

प्र.5) कर्मचारी नुकसान भरपाई अधिनियम, 1923 अंतर्गत कामगारांचे हक्क आणि दायित्वे तपासा.

CLWP012101 123.63.142.18 27/04/2026 13:41:40

भाग–ब [2×10=20]

प्र.6) औद्योगिक विवाद कायदा, 1947 अंतर्गत कर्मचारी कपात आणि कर्मचारी कपातीसाठीच्या पूर्व अटी स्पष्ट करा.

प्र.7) औद्योगिक रोजगार (स्थायी आदेश) अधिनियम, 1946 अंतर्गत स्थायी आदेशांच्या प्रमाणीकरणाची प्रक्रिया सविस्तर स्पष्ट करा.

प्र.8) महाराष्ट्र कामगार संघटना मान्यता आणि अनुचित कामगार प्रथा प्रतिबंध अधिनियम, 1971 अंतर्गत कामगार आणि औद्योगिक न्यायालयांच्या अधिकारांवर सविस्तर चर्चा करा.

प्र.9) भारतातील कामगार कायद्याशी संबंधित राज्य धोरणाच्या निर्देशक तत्त्वांची चर्चा करा.

भाग–क

प्र.10) खालीलपैकी कोणत्याही तीनवर टीपा लिहा. [3×5=15]

अ) किमान वेतन अधिनियम, 1948 अंतर्गत निरीक्षकाचे अधिकार

ब) कपात व बंद

क) उद्योग आणि औद्योगिक विवाद परिभाषित करा.

ड) संपूर्ण व आंशिक अपंगत्व परिभाषित करा.

इ) कंत्राटी कामगार (नियमन व निर्मूलन) अधिनियम, 1970 अंतर्गत दंड व प्रक्रिया

CLWP012101 123.63.142.18 27/04/2026 13:41:40

APR 2026

Total No. of Questions : 10]

SEAT No. :

PF-2425

[Total No. of Pages : 4

[6634]-88
S.Y. LL.B.
(Three Year Course)
LC 0802 : JURISPRUDENCE
(2017 Pattern) (Semester - IV)

Time : 3 Hours] *[Max. Marks : 80*

Instructions to the candidates:

1) *Each question in Part A is for 15 Marks. Answer any three questions from Part-A*
2) *Each question in Part B is for 10 marks. Answer any two questions from Part-B*
3) *Question No. 10 is for 15 marks. Answer question No. 10. from Part C as directed*

PART - A

[3 × 15 = 45]

Q1) Explain the doctrine of Precedent with specific reference to provisions of the Constitution of India.

Q2) What is the difference between Law and Legislation? Explain different types of legislation.

Q3) Explain different types of Property and the modes of acquisition of Property.

Q4) Give a comparative account of American Legal Realism and Scandinavian Legal Realism?

Q5) How is Radical Feminism different from Liberal and Cultural Feminism? Give relevant examples to support your answer.

PART - B

[2 × 10 = 20]

Q6) What are the characteristics of a.Legal Right? Explain with relevant examples of legislative provisions or case laws.

Q7) What is Social Engineering Theory? and explain different types of interests with relevant examples of case laws or legislative provisions

Q8) "Ownership is a bundle of Rights." elaborate the bundle of rights described in this statement, elaborate with examples.

Q9) Explain Bentham's theory with its application in the Indian context

P.T.O.

PART - C

Q10) **Answer any three of the following questions each question carries 5 marks : [15]**

a) Theories of Legal Personality.

b) kinds of possession.

c) Strict Liability

d) Measure of Civil Liability

e) Classifications of Titles

◆ ◆ ◆

CLWP012101 123.63.142.18 29/04/2026 13:36:03

APR 2026

Total No. of Questions : 10]

PF-2425

[6634]-88
S.Y. LL.B.
(Three Year Course)
LC 0802 : JURISPRUDENCE
(2017 Pattern) (Semester - IV)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास] *[एकूण गुण : 80*

सूचना :
1) भाग–अ मधील प्रत्येक प्रश्न 15 गुणांचा आहे. भाग अ मधील कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे द्या.
2) भाग–ब मधील प्रत्येक प्रश्न 10 गुणांचा आहे. भाग 'ब' मधील कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे द्या.
3) प्रश्नक्रमांक 10 हा 15 गुणांचा आहे. निर्देशानुसार भाग 'क' मधील प्रश्न क्रमांक 10 उत्तर द्या.

भाग – अ

[3 × 15 = 45]

प्रश्न 1) भारताच्या राज्यघटनेतील तरतुदींच्या विशिष्ट संदर्भासह ''डॉक्टरीण ऑफ प्रीसिडेंटचे'' स्पष्टीकरण करा.

प्रश्न 2) कायदा आणि अधिनियम यात काय फरक आहे? विविध प्रकारचे अधिनियम स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) मालमत्तेचे विविध प्रकार आणि मालमत्ता संपादन करण्याच्या पद्धती स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) अमेरिकन लीगल रिऍलिज्म आणि स्कॅंडिनेव्हियन लीगल रिऍलिज्म यांची तुलनात्मक माहिती द्या?

प्रश्न 5) रॅडिकल फेमिनिझम हा लिबरल आणि कल्चरल फेमिनिझमपेक्षा कसा वेगळा आहे? तुमच्या उत्तराचे समर्थन करण्यासाठी संबंधित उदाहरणे द्या.

भाग – ब

[2 × 10 = 20]

प्रश्न 6) कायदेशीर हक्कांची वैशिष्ट्ये काय आहेत? कायदेशीर तरतुदी किंवा न्यायालयीन निर्णयाच्या संबंधित उदाहरणांसह स्पष्ट करा.

प्रश्न 7) सोशल इंजीनीयरिंग सिद्धांत म्हणजे काय? आणि न्यायालयीन निर्णयाच्या किंवा कायदेशीर तरतुदींच्या संबंधित उदाहरणांसह स्पष्ट करा.

प्रश्न 8) ''मालकी हा अधिकारांचा एक समूह आहे.'' या विधानात वर्णन केलेल्या ''अधिकारांचा समुह'' ही संकल्पना उदाहरणांसह विस्तृत करा.

प्रश्न 9) बेंथमचा सिद्धांत भारतीय संदर्भात स्पष्ट करा.

CLWP012101 123.63.142.18 29/04/2026 13:36:03

P.T.O.

भाग – क

प्रश्न 10) **खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे द्या : प्रत्येक प्रश्नाला 5 गुण आहेत :** **[15]**

अ) कायदेशीर व्यक्तिमत्वाच्या विविध सिद्धांतांचे स्पष्टीकरण द्या.

ब) विविध प्रकारचे ताबा काय आहेत

क) कठोर दायित्व

ड) नागरी दायित्वाचे मोजमाप

इ) शीर्षकांचे वर्गीकरण

◆ ◆ ◆

CLWP012101 123.63.142.18 29/04/2026 13:36:03

APR 2026

Total No. of Questions : 10]

SEAT No. :

PF-2426

[Total No. of Pages : 4

[6634]-89
S. Y. LL. B.
(Three Year Course)
LC-0803: Law of Evidence
(2017 Pattern) (Semester - IV)

Time : 3 Hours] ***[Max. Marks : 80***

Instructions to the candidates:

1) *All Parts are compulsory.*
2) *Answer any three questions from Part A Each question in Part A is for 15 marks.*
3) *Answer any two questions from Part B Each question in Part B is for 10 marks.*
4) *Answer any three questions from Part C Each question in Part C is tor 5 marks.*

PART-A

[3 × 15 = 45]

Q1) What is mean by Document? Discuss the law relating to Public and private Documents.

Q2) Explain the relevancy of Occasion, Cause and effect, state of things and opportunity under the law of evidence in India.

Q3) Explain the Relevancy of the Judgments of Court of justice.

Q4) Doctrine of Estoppel is a Rule of Evidence. Discuss.

Q5) Define Fact, Fact in Issue and Relevant Fact with the help of Illustrations.

PART-B

[2 × 10 = 20]

Q6) Discuss the Various presumptions relating to documents under Law of Evidence in India.

Q7) What is mean by Burden of Proof? Explain the law relating to Burden of proof.

Q8) Explain the law relating to Dying declaration with the help of suitable cases.

Q9) Discuss the law relating to exclusion of oral by documentary evidence with its exceptions.

P.T.O.

PART- C

Q10) Answer the following short notes. **[3 × 5 = 15]**

a) Refreshing memory

b) Confession before Magistrate

c) Entries made into Books of Account

d) Hostile Witness

e) Conclusive Proof

◆ ◆ ◆

CLWP012101
123.63.142.18 02/05/2026 14:02:36

APR 2026

Total No. of Questions : 10]

PF-2426

[6634]-89
S. Y. LL. B.
(Three Year Course)
LC-0803: Law of Evidence
(2017 Pattern) (Semester - IV)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास] *[एकुण गुण: 80*

सूचना :

1) प्रश्नपत्रिकेतील सर्व भाग सक्तीचे आहेत.
2) भाग अ मधील कुठलेही तीन प्रश्न सोडवा भाग अ मधील प्रत्येक प्रश्नास 15 गुण आहेत.
3) भाग ब मधील कुठलेही दोन प्रश्न सोडवा प्रत्येक प्रश्नास 10 गुण आहेत.
4) भाग क मधील कुठलेही तीन प्रश्न सोडवा प्रत्येक प्रश्नास 5 गुण आहेत.

भाग-अ

[3 × 15 = 45]

Q1) दस्ताऐवज म्हणजे काय? सार्वजनिक आणि खाजगी दस्तऐवजांशी संबंधित कायद्याची चर्चा करा.

Q2) भारतातील पुरावा कायद्याअंतर्गत प्रसंग, कारण आणि परिणाम, गोष्टींची स्थिती आणि संधी यांची प्रासंगिकता स्पष्ट करा.

Q3) न्यायालयाच्या निकालांची प्रासंगिकता स्पष्ट करा.

Q4) एस्टोपेलचा सिद्धांत हा पुराव्याचा नियम आहे. चर्चा करा.

Q5) तथ्य, वादातील तथ्य आणि प्रासंगिक तथ्य यांची व्याख्या सांगून उदाहरणे द्या.

भाग-ब

[2 × 10 = 20]

Q6) भारतातील पुरावा कायद्यांतर्गत दस्ताऐवजांशी संबंधित विविध गृहितकांची चर्चा करा.

Q7) (बर्डन ऑफ प्रूफ) एखादी घटना सिद्ध करण्याची जबाबदारी म्हणजे काय? पुरावा आणून सिद्ध करण्याची जबाबदारी संबंधित कायदा स्पष्ट करा.

Q8) योग्य न्याय निकालपत्रांच्या मदतीने मृत्यूपूर्व जबाब संबंधित कायद्याचे स्पष्टीकरण करा.

Q9) कागदोपत्री पुराव्याद्वारे तोंडी पुरावा वगळण्यासंबंधी कायद्याची अपवादांसह चर्चा करा.

P.T.O.

भाग–क

Q10) खालील प्रश्नाचे संक्षीप्त उत्तर द्या. [3 × 5 = 15]

अ) स्मृती ताजी करणे

ब) न्याय दंडाधिकाऱ्यांसमोर कबुलीजबाब

क) खात्याच्या पुस्तकांमध्ये नोंदी केल्याबाबत

ड) फुटीर साक्षीदार

इ) निर्णायक पुरावा (कान्क्लुसिव प्रूफ)

♦ ♦ ♦

CLWP012101 123.63.142.18 02/05/2026 14:02:36

8/9

APR 2026

Total No. of Questions : 10]

SEAT No. :

PF-2427

[Total No. of Pages : 4

[6634]-90

S.Y. LL.B.

(Second Year of Three Year Law Course)

PRACTICAL TRAINING PAPER - II

LP-0804: Alternate Dispute Resolution System

(2017 Pattern) (Semester - IV)

Time : 3 Hours] *[Max. Marks : 70*

Instructions to the candidates:

1) *Answer any three questions from part A. Each question in part A is for 15 marks.*
2) *Answer any two questions from part B. Each question in part B is for 10 marks.*
3) *Answer any three questions from part C. Each question in part C is for 5 marks.*

CLWP01961 6122299148 05/05/2026 13:32:12 static

PART - A

[3 × 15 = 45]

Q1) Discuss various forms of Alternative Dispute Resolution.

Q2) Discuss the advantages and disadvantages of Arbitration. Differentiate between Conciliation and Arbitration.

Q3) Give the detail note on the process of conduct of arbitral proceedings.

Q4) Write a detail note on The Geneva Protocol on Arbitration Clauses, 1923.

Q5) Define Arbitral Award. Explain the grounds of setting aside of award under Arbitration and Conciliation Act.

PART - B

[2 × 10 = 20]

Q6) Write a detail note on Constitution of Arbitral Tribunal, qualifications and disqualifications of arbitrator.

Q7) Explain the historical perspectives of Arbitration as a dispute settlement mechanism with advantages and disadvantages of arbitration.

Q8) Define Arbitration and arbitration agreement. Explain the kinds of arbitration.

Q9) Define the terms correction, interpretation and additional award with reference to the provisions given in the Arbitration and Conciliation Act, 1996.

P.T.O.

PART-C

Q10) Short notes (Attempt any three) : **[3×5=15]**

a) Jurisdiction of arbitral tribunal

b) Binding nature of foreign award

c) Correction in arbitral award

d) Lok Adalat

e) International Commercial Arbitration

◆ ◆ ◆

CLWP011961 61.2.229.148 05/05/2026 13:32:12 static

APR 2026

Total No. of Questions : 10]

PF-2427

[6634]-90
S.Y. LL.B.
(Second Year of Three Year Law Course)
PRACTICAL TRAINING PAPER - II
LP-0804: Alternate Dispute Resolution System
(2017 Pattern) (Semester - IV)
(मराठी रूपांतर)

वेळ: 3 तास] *[कमाल गुण : 70*

सूचना:

1) भाग-अ मधील कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे द्या. भाग-अ मधील प्रत्येक प्रश्न 15 गुणांचा आहे.
2) भाग-ब मधील कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे द्या. भाग ब मधील प्रत्येक प्रश्न 10 गुणांचा आहे.
3) भाग-क मधील कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे द्या. भाग क मधील प्रत्येक प्रश्न 5 गुणांचा आहे.

<u>भाग- अ</u>

[3 × 15 = 45]

प्रश्न 1) पर्यायी विवाद निराकरणाच्या विविध प्रकारांवर चर्चा करा.

प्रश्न 2) लवादाचे फायदे आणि तोटे यावर चर्चा करा. सामंजस्य आणि लवाद यांमधील फरक स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) लवादाच्या कार्यवाहीच्या आयोजन प्रक्रियेवर सविस्तर नोंद द्या.

प्रश्न 4) लवाद कलमांवरील जिनिव्हा प्रोटोकॉल, 1923 वर सविस्तर टीप लिहा.

प्रश्न 5) लवादाच्या निवाड्याची व्याख्या करा. लवाद आणि सलोखा कायद्यांतर्गत निवाडा रद्द करण्याची कारणे स्पष्ट करा.

<u>भाग- ब</u>

[2 × 10 = 20]

प्रश्न 6) लवाद मंडळाची रचना, लवादाची पात्रता आणि अपात्रता यावर सविस्तर टीप लिहा.

प्रश्न 7) विवाद निवारण यंत्रणा म्हणून लवादाचा ऐतिहासिक दृष्टिकोन, तसेच लवादाचे फायदे आणि तोटे स्पष्ट करा.

प्रश्न 8) लवाद आणि लवाद कराराची व्याख्या करा. लवादाचे प्रकार स्पष्ट करा.

प्रश्न 9) लवाद आणि सलोखा अधिनियम, 1996 मध्ये दिलेल्या तरतुदींच्या संदर्भात दुरुस्ती, अन्वयार्थ आणि अतिरिक्त निवाडा या संज्ञांची व्याख्या करा.

P.T.O.

CLWP011981 203.109.101.38 05/05/2026 13:28:38 203-101-109-203

भाग– क

प्रश्न *10)* संक्षिप्त नोंदी. (कोणतेही तीन सोडवा) [3 × 5 = 15]

अ) लवाद मंडळाचे अधिकारक्षेत्र

ब) परदेशी निवाड्याचे बंधनकारक स्वरूप

क) लवादाच्या निर्णयात दुरुस्ती

ड) लोक अदालत

इ) आंतरराष्ट्रीय व्यावसायिक लवाद

◆ ◆ ◆

CLWP011981 203.109.101.38 05/05/2026 13:28:38 38-101-109-203

APR 2026

Total No. of Questions : 10]

PE2429

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 4

[6634]-92

Second Year LL.B. (Three Year Law Course)

LO-0806 : COMPETITION LAW

(2017 Pattern) (Semester - IV)

Time : 3 Hours] *[Max. Marks : 80*

Instructions to the candidates:

1) *Answer any three questions from part A. Each question in part A is for 15 marks.*
2) *Answer any two questions from part B. Each question in part B is for 10 marks.*
3) *Answer question No. 10 from part C as directed. Question No. 10 is for 15 marks.*

CLWP013411 117.247.80.52 07/05/2026 13:33:38

PART - A [3×15=45]

Q1) Explain Constitutional aspect of competition Law with respect to human right and social Justice with reference to Article 39 B and C of the Constitution of India.

CLWP013411 117.247.80.52 07/05/2026 13:33:38

Q2) What are the salient features of MRTP Act, 1969?

Q3) Explain relation between competition policy and competition Law.

Q4) Describe International Trade and competition Law.

CLWP013411 117.247.80.52 07/05/2026 13:33:38

Q5) Discuss adjudication and appeals as enforcement mechanisms.

P.T.O.

PART - B

[2×10=20]

Q6) Explain types of Anti competitive agreements.

Q7) Explain in detail Defenses against abuse of dominance and the remedies in case of abuse of dominance.

Q8) Discuss relevance of sector specific competitive dynamics on dominant position.

Q9) Discuss at glance predatory pricing.

PART - C

Q10) Write short note on (any three) : **[3×5=15]**

a) Raghavan Committee report

b) Oligopoly and Monopoly

c) Conglomerate mergers

d) Vertical restraints and Excessive pricing

e) Dominance in relevant market

CLWP013411 117.247.80.52 07/05/2026 13:33:38

APR 2026

Total No. of Questions : 10]

PF2429

[6634]-92

Second Year LL.B. (Three Years Law Course)

LC-0806 : COMPETITION LAW

(2017 Pattern) (Semester - IV)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास] [एकूण गुण : 70

सूचना :-

1) भाग-अ मधील कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे द्या. भाग-अ मधील प्रत्येक प्रश्न 15 गुणांचा आहे.
2) भाग-ब मधील कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे द्या. भाग-ब मधील प्रत्येक प्रश्न 10 गुणांचा आहे.
3) भाग-क मधील कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे द्या. भाग-क मधील प्रत्येक प्रश्न 5 गुणांचा आहे.

CLWP013411 117.247.80.52 07/05/2026 13:33:38

भाग-अ [3×15=45]

प्र.1) भारतीय राज्यघटनेच्या कलम 39 (ब) आणि (क) च्या संदर्भात मानवी हक्क आणि सामाजिक न्यायाच्या संदर्भात स्पर्धा कायद्याचे घटनात्मक पैलू स्पष्ट करा.

CLWP013411 117.247.80.52 07/05/2026 13:33:38

प्र.2) एम.आर.टी.पी. कायदा 1969 ची ठळक वैशिष्ट्ये कोणती आहेत?

प्र.3) स्पर्धा धोरण आणि स्पर्धा कायदा यांच्यातील संबंध स्पष्ट करा.

प्र.4) आंतरराष्ट्रीय व्यापार आणि स्पर्धा कायद्याचे वर्णन करा.

CLWP013411 117.247.80.52 07/05/2026 13:33:38

प्र.5) अंमलबजावणी यंत्रणा म्हणून निर्णय आणि अपीलांवर चर्चा करा.

भाग–ब

[2×10=20]

प्र.6) स्पर्धा विरोधी कराराचे प्रकार स्पष्ट करा.

प्र.7) वर्चस्वाचा गैरवापरापासून संरक्षण आणि वर्चस्वाचा गैरवापर झाल्यास त्यावरील उपायांचे तपशीलवार वर्णन करा.

प्र.8) प्रबळ स्थितीवर क्षेत्र विशिष्ट स्पर्धात्मक गतीशीलतेच्या प्रासंगिकतेवर चर्चा करा.

प्र.9) हिंसक (लुटीच्या) किंमतीबद्दल दृष्टीक्षेपात चर्चा करा.

भाग–क

प्र.10) खालीलपैकी कोणत्याही तीन वर लहान नोट्स लिहा. [3×5=15]

अ) राघवन समितीचा अहवाल

ब) अल्पीष्ठाधिकार व मक्तेदारी

क) समूह (गठ्ठा) विलीनीकरण

ड) अनुलंब प्रतिबंध आणि जास्त किंमत

इ) संबंधित बाजारपेठेतील वर्चस्व

CLWP013411
117.247.80.52 07/05/2026 13:33:38
CLWP013411
117.247.80.52 07/05/2026 13:33:38
CLWP013411
117.247.80.52 07/05/2026 13:33:38

APR 2026

Total No. of Questions : 10]

PF2430

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 4

[6634]-93

Second Year LL.B. (Three Year Law Course)

LO 0807 : VULNERABLE AND DISADVANTAGED GROUPS AND CRIMINAL LAW

(2017 Pattern) (Semester - IV)

Time : 3 Hours] *[Max. Marks : 80*

Instructions to the candidates:

1) *Answer any three questions from Part-A. Each question in Part-A is for 15 marks.*
2) *Answer any two questions from Part-B. Each question in Part-B is for 10 marks.*
3) *Answer any three questions from Part-C. Each question in Part-C is for 05 marks.*

CLWP011961 61.2.229.48 07/05/2026 13:42:38 static

PART - A [3×15=45]

Q1) Discuss the legislative history, objectives and scope of the Protection of Civil Rights Act, 1955.

Q2) Explain the offences of atrocities and it's punishments under the Scheduled Caste and Scheduled Tribes (Prevention of Atrocities) Act, 1989.

Q3) Define the concept of 'Dowry' and discuss the penalty for giving and taking dowry under the Dowry Prohibition Act, 1961.

Q4) Comment upon the prohibitory and regulatory provisions laid down under the PCPNDT Act of 1994.

Q5) Discuss the procedure for recording statement of the child and evidence. What is the procedure and powers of special courts under the Protection of Children from Sexual Offences (POCSO) Act, 2012?

CLWP011961 61.2.229.48 07/05/2026 13:42:38 static

PART - B **[2×10=20]**

Q6) Discuss briefly the important provisions of the Immoral Traffic (Prevention) Act, 1956.

Q7) Explain the legislative history, object and reasons of the Pre-Conception and Prenatal Diagnostic Techniques (Prohibition of Sex Selection) Act, 1994.

Q8) 'Dowry' still today is an uncontrolled disease. Do you agree with this statement, discuss the relevant provisions of laws, which control it?

Q9) What are the provisions relating to non-application of Anticipatory Bail and Probation of Offenders Act, in the Scheduled Caste and Scheduled Tribes (Prevention of Atrocities) Act, 1989?

PART - C

Q10) Write a short notes on any three: **[3×5=15]**

a) Structural discrimination

b) Social menace of untouchability

c) Dowry prohibition officers

d) Social landscape of prostitution

e) Sexual assault

CLWP011961 61.2.229.148 07/05/2026 13:42:38 static

APR 2026

Total No. of Questions : 10]

PF2430

[6634]-93

Second Year LL.B. (Three Year Law Course)

LO 0807 : VULNERABLE AND DISADVANTAGED GROUPS AND CRIMINAL LAW

(2017 Pattern) (Semester - IV)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास] *[एकूण गुण : 80*

सूचना :-
1) भाग–अ मधील कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे द्या. भाग–अ मधील प्रत्येक प्रश्न 15 गुणांचा आहे.
2) भाग–ब मधील कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे द्या. भाग–ब मधील प्रत्येक प्रश्न 10 गुणांचा आहे.
3) भाग–क मधील कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे द्या. भाग–क मधील प्रत्येक प्रश्न 5 गुणांचा आहे.

<u>भाग–अ</u> [3×15=45]

प्र.1) 'नागरी हक्क संरक्षण अधिनियम' 1955 (Protection of Civil Rights Act, 1955) चा वैधानिक इतिहास, उद्दिष्टे आणि व्याप्ती यांची चर्चा करा.

प्र.2) 'अनुसूचित जाती आणि अनुसूचित जमाती (अत्याचार प्रतिबंधक) अधिनियम, (1989, (SC/ST Prevention of Atrocities Act, 1989) अंतर्गत येणारे अत्याचाराचे गुन्हे आणि त्यासाठीच्या शिक्षा स्पष्ट करा.

प्र.3) 'हुंडा' या संकल्पनेची व्याख्या करा आणि 'हुंडा' प्रतिबंधक अधिनियम, 1961, (Dowry Prohibition Act, 1961) अंतर्गत हुंडा देणे व घेणे यासाठी असलेल्या शिक्षेची चर्चा करा.

प्र.4) PCPNDT अधिनियम, 1994 (PCPNDT Act, 1994) अंतर्गत घालून दिलेल्या प्रतिबंधात्मक आणि नियामक तरतुदींवर भाष्य करा.

प्र.5) बालकाचा जबाब नोंदवण्याची आणि पुरावे नोंदवण्याची कार्यपद्धती चर्चा करा. 'लैंगिक गुन्ह्यांपासून बालकांचे संरक्षण अधिनियम, 2012 (POCSO Act, 2012) अंतर्गत विशेष न्यायालयांची कार्यपद्धती आणि अधिकार काय आहेत?

CLWP01981 07/05/2026 13:32:34 38 203.109.101.38-10-109-203

L7
B11

भाग–ब [2×10=20]

प्र.6) 'अनैतिक व्यापार (प्रतिबंधक) अधिनियम, 1956' (Immoral Traffic Prevention Act, 1956) च्या महत्त्वाच्या तरतुदींची थोडक्यात चर्चा करा.

प्र.7) गर्भधारणापूर्व आणि प्रसवपूर्व निदान तंत्र (लिंग निवड प्रतिबंधक) अधिनियम 1994 (PCPNDT Act, 1994), चा वैधानिक इतिहास उद्दिष्टे आणि कारणे स्पष्ट करा.

प्र.8) 'हुंडा' हा आजही एक अनियंत्रित आजार आहे. या विधानाशी तुम्ही सहमत आहात का? यावर नियंत्रण ठेवणाऱ्या कायद्यांच्या संबंधित तरतुदींची चर्चा करा.

प्र.9) अनुसूचित जाती आणि अनुसूचित जमाती (अत्याचार प्रतिबंधक) अधिनियम, 1989' (SC/ST Prevention of Atrocities Act, 1989) मध्ये 'अग्रिम जामीन' (Anticipatory Bail) आणि 'गुन्हेगार परिविक्षा अधिनियम' (Probation of Offenders Act) लागू न होण्याबाबत कोणत्या तरतुदी आहेत?

भाग–क

प्र.10) खालीलपैकी कोणत्याही तीन विषयांवर संक्षिप्त टिप लिहा. [3×5=15]

अ) संरचनात्मक भेदभाव

ब) अस्पृश्यतेची सामाजिक दुष्टप्रवृत्ती

क) हुंडा प्रतिबंधक अधिकारी

ड) वेश्याव्यवसायाचे सामाजिक स्वरूप

इ) लैंगिक अत्याचार

CLWP011981 203.109.101.38 07/05/2026 13:32:34

APR 2026

Total No. of Questions : 10]

SEAT No. :

PF2431

[Total No. of Pages : 4

[6634]-94

Second Year LL.B. (Three Year Law Course)

LO 0808 : CIVIL MINOR ACTS

(2017 Pattern) (Semester - IV)

Time : 3 Hours] *[Max. Marks : 80*

Instructions to the candidates:

1) *Attempt any 3 questions from Part A. Each question in Part A is for 15 marks.*
2) *Attempt any 2 questions from Part B. Each question in Part B is for 10 marks.*
3) *Attempt any 5 short notes from Part C. Each question in Part C is for 5 marks.*

CLWP01981 203.109.101.38 07/05/2026 13:33:59 38-101-109-203

PART - A [3×15=45]

Q1) Explain the procedure of calculation of interest by the Court under the Interest Act, 1978.

Q2) Write down object and Salient features of the Maharashtra Civil Court Act, 1869.

Q3) Discuss the effects of Registration and non-registration of document under The Registration Act, 1908.

Q4) Define the term 'endorsement'. What are the various types of endorsement?

Q5) Discuss the provision of objection in appeal to overvaluation and undervaluation under the Suits Valuation Act, 1887.

PART - B

[2×10=20]

Q6) Explain in detail rules regarding to the Valuation of Suits and Court Fees, Nature of levy under the Maharashtra Court Fees Act, 1959.

Q7) Write down the objects and purpose of the Maharashtra Stamp Act, 1958.

Q8) Explain the provisions relating to Time of Presentation, place & Procedure of Registration Under The Registration Act, 1908.

Q9) Discuss the rules regarding negotiation of a lost instrument, a forged instrument and instrument obtained by fraud or for unlawful considering.

PART - C

[3×5=15]

Q10) Write Short Notes on (Any Three) :

a) Valuation for Suits relating to Land

b) Power of court to allow interest

c) Ad valorem Court fees

d) Noting and Protest

e) Stamps and mode of using them

☯☯☯☯

CLWP011981 203.109.101.38 07/05/2026 13:33:59

APR 2026

Total No. of Questions : 10]

PF2431

[6634]-94

Second Year LL.B. (Three Year Law Course)

LO 0808 : CIVIL MINOR ACTS

(2017 Pattern) (Semester - IV)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : *3 तास]* *[एकूण गुण : 80*

सूचना :- *1)* भाग–अ मधील कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे द्या. भाग–अ मधील प्रत्येक प्रश्न 15 गुणांसाठी आहे.

2) भाग–ब मधील कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे द्या. भाग–ब मधील प्रत्येक प्रश्न 10 गुणांसाठी आहे.

3) भाग–क मधील कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे द्या. भाग–क मधील प्रश्न क्रमांक 10 हा 15 गुणांसाठी आहे.

CLWP011981 07/05/2026 13:33:59 203.109.101.38-101-109-203

भाग–अ **[3×15=45]**

प्र.*1)* व्याज कायदा, 1978 अंतर्गत न्यायालयाद्वारे व्याज ठरविण्याची प्रक्रिया स्पष्ट करा.

प्र.*2)* महाराष्ट्र दिवाणी न्यायालयात अधिनियम, 1869 ची उद्देश आणि ठळक वैशिष्ट्ये लिहा.

प्र.*3)* नोंदणी कायदा, 1908 अंतर्गत दस्ताऐवजांची नोंदणी व नोंदणी केल्यामुळे होणारे परिणाम याविषयी सविस्तर माहिती लिहा.

प्र.*4)* 'पृष्ठांकन' या शब्दाची व्याख्या लिहा. पृष्ठांकनाचे विविध प्रकार सविस्तर लिहा.

प्र.*5)* वाद मूल्यांकन अधिनियम, 1887 अंतर्गत ओव्हरव्हॅल्युएशन आणि अंडर व्हॅल्युएशनच्या अपीलमधील आक्षेपांच्या तरतुदी लिहा.

Total No. of Questions : 10]

PF2431

[6634]-94

Second Year LL.B. (Three Year Law Course)

LO 0808 : CIVIL MINOR ACTS

(2017 Pattern) (Semester - IV)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास] [एकूण गुण : 80

सूचना :-
1) भाग–अ मधील कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे द्या. भाग–अ मधील प्रत्येक प्रश्न 15 गुणांसाठी आहे.
2) भाग–ब मधील कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे द्या. भाग–ब मधील प्रत्येक प्रश्न 10 गुणांसाठी आहे.
3) भाग–क मधील कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे द्या. भाग–क मधील प्रश्न क्रमांक 10 हा 15 गुणांसाठी आहे.

CLWP011981 07/05/2026 13:33:59 203.109.101.38-101-109-203

भाग–अ [3×15=45]

प्र.1) व्याज कायदा, 1978 अंतर्गत न्यायालयाद्वारे व्याज ठरविण्याची प्रक्रिया स्पष्ट करा.

प्र.2) महाराष्ट्र दिवाणी न्यायालयात अधिनियम, 1869 ची उद्देश आणि ठळक वैशिष्ट्ये लिहा.

प्र.3) नोंदणी कायदा, 1908 अंतर्गत दस्ताऐवजांची नोंदणी व नोंदणी केल्यामुळे होणारे परिणाम याविषयी सविस्तर माहिती लिहा.

प्र.4) 'पृष्ठांकन' या शब्दाची व्याख्या लिहा. पृष्ठांकनाचे विविध प्रकार सविस्तर लिहा.

प्र.5) वाद मूल्यांकन अधिनियम, 1887 अंतर्गत ओव्हरव्हॅल्युएशन आणि अंडर व्हॅल्युएशनच्या अपीलमधील आक्षेपांच्या तरतुदी लिहा.

05 APR 2026

Total No. of Questions : 10]

PF2432

[6634]-95

Second Year LL.B. (Three Year Law Course)
LO-0809 : INTERNATIONAL ECONOMIC LAW
(2017 Pattern) (Semester - IV) (Revised)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 80

सूचना :-
1) भाग–अ मधील कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे द्या. भाग–अ मधील प्रत्येक प्रश्न 15 गुणांचा आहे.
2) भाग–ब मधील कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे द्या. भाग–ब मधील प्रत्येक प्रश्न 10 गुणांचा आहे.
3) प्रश्न क्रमांक 10 मध्ये दिलेल्या सूचनेनुसार प्रश्नांची उत्तरे द्या. प्रश्न क्रमांक 10 मधील प्रत्येक प्रश्नाला 5 गुण आहेत.

CLWP014301 14.143.170.4 07/05/2026 13:38:23 14

भाग–अ

खालीलपैकी कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा. [3×15=45]

प्र.1) विकसनशील राज्यात न्यू इंटरनॅशनल इकॉनॉमिक ऑर्डर (NIEO) च्या ऐतिहासिक उत्क्रांतीची चर्चा करा.

प्र.2) न्यू इंटरनॅशनल इकॉनॉमिक ऑर्डरची तत्त्वे आणि इतिहास यावर लिहा.

प्र.3) रोम अधिवेशनावर तपशीलवार नोंद लिहा. (Rome Convention).

प्र.4) इंटरनॅशनल बँक फॉर रिकन्स्ट्रक्शन अँड डेव्हलपमेंट च्या रचना अधिकार आणि कार्ये आणि IRO चे महत्व याबद्दल लिहा.

प्र.5) आंतरराष्ट्रीय गुंतवणूक करारातील विवाद निपटारा तरतुदी तपशीलवार स्पष्ट करा.

CLWP014301 14.143.170.4 07/05/2026 13:38:23 14
CLWP014301 14.143.170.4 07/05/2026 13:38:23 14

भाग–ब

खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा. [2×10=20]

प्र.*6)* वस्तूंच्या आंतरराष्ट्रीय विक्रीच्या करारावरील UN कन्व्हेन्शनमध्ये प्रदान केलेल्या तत्त्वांचे तपशीलवार वर्णन करा.

प्र.*7)* जागतिक व्यापार संघटना (WTO) चा इतिहास आणि मूळ काय आहे? जागतिक व्यापार संघटना (WTO) कायद्याचा देशांतर्गत कायद्यावर होणाऱ्या प्रभावाबद्दल तपशीलवार माहिती द्या.

प्र.*8)* GATT 1994 च्या XIX अंतर्गत सुरक्षित रक्षक उपाय काय आहेत?

प्र.*9)* आंतरराष्ट्रीय आर्थिक कायद्याची व्याख्या आणि स्वरूप स्पष्ट करा.

भाग–क

प्र.*10)*खालीलपैकी कोणतेही तीन टिपा लिहा. [3×5=15]

अ) आर्थिक अधिकार आणि कर्तव्य कायद्याची सनद

ब) GATT 1994 ची वस्तुनिष्ठ तत्त्वे

क) WTO चे ऐतिहासिक उगम

ड) विवाद निपटारा व्यवस्था (ICSID)

इ) आंतरराष्ट्रीय न्यायालय (ICJ)

CLWP014301 14.143.170.4 07/05/2026 13:38:23 14

APR 2026

Total No. of Questions : 10]

PF2432

[6634]-95

Second Year LL.B. (Three Year Law Course)

LO-0809 : INTERNATIONAL ECONOMIC LAW

(2017 Pattern) (Semester - IV) (Revised)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास] [एकूण गुण : 80

सूचना :- 1) भाग–अ मधील कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे द्या. भाग–अ मधील प्रत्येक प्रश्न 15 गुणांचा आहे.

2) भाग–ब मधील कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे द्या. भाग–ब मधील प्रत्येक प्रश्न 10 गुणांचा आहे.

3) प्रश्न क्रमांक 10 मध्ये दिलेल्या सूचनेनुसार प्रश्नांची उत्तरे द्या. प्रश्न क्रमांक 10 मधील प्रत्येक प्रश्नाला 5 गुण आहेत.

भाग–अ

खालीलपैकी कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा. [3×15=45]

प्र.1) विकसनशील राज्यात न्यू इंटरनॅशनल इकॉनॉमिक ऑर्डर (NIEO) च्या ऐतिहासिक उत्क्रांतीची चर्चा करा.

प्र.2) न्यू इंटरनॅशनल इकॉनॉमिक ऑर्डरची तत्त्वे आणि इतिहास यावर लिहा.

प्र.3) रोम अधिवेशनावर तपशीलवार नोंद लिहा. (Rome Convention).

प्र.4) इंटरनॅशनल बँक फॉर रिकन्स्ट्रक्शन अँड डेव्हलपमेंट च्या रचना अधिकार आणि कार्ये आणि IRO चे महत्व याबद्दल लिहा.

प्र.5) आंतरराष्ट्रीय गुंतवणूक करारातील विवाद निपटारा तरतुदी तपशीलवार स्पष्ट करा.

CLWP014301 14.143.170.4 07/05/2026 13:38:23 14

भाग-ब

खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा. [2×10=20]

प्र.6) वस्तूंच्या आंतरराष्ट्रीय विक्रीच्या करारावरील UN कन्व्हेन्शनमध्ये प्रदान केलेल्या तत्त्वांचे तपशीलवार वर्णन करा.

प्र.7) जागतिक व्यापार संघटना (WTO) चा इतिहास आणि मूळ काय आहे? जागतिक व्यापार संघटना (WTO) कायद्याचा देशांतर्गत कायद्यावर होणाऱ्या प्रभावाबद्दल तपशीलवार माहिती द्या.

प्र.8) GATT 1994 च्या XIX अंतर्गत सुरक्षित रक्षक उपाय काय आहेत?

प्र.9) आंतरराष्ट्रीय आर्थिक कायद्याची व्याख्या आणि स्वरूप स्पष्ट करा.

भाग-क

प्र.10) खालीलपैकी कोणतेही तीन टिपा लिहा. [3×5=15]

अ) आर्थिक अधिकार आणि कर्तव्य कायद्याची सनद

ब) GATT 1994 ची वस्तुनिष्ठ तत्त्वे

क) WTO चे ऐतिहासिक उगम

ड) विवाद निपटारा व्यवस्था (ICSID)

इ) आंतरराष्ट्रीय न्यायालय (ICJ)

CLWP014301 14.143.170.4 07/05/2026 13:38:23 14